

TEDENSKA PRILOGA

PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Trst, 28. maja 1950

Št. 20 - Leto II.

IZJAVA ZUNANJEGA MINISTRA VLADE FLRJ EDVARDA KARDELJA
V ODBORU ZA ZUNANJE ZADEVE LJUDSKE SKUPŠČINE FLRJ

Vlada FLRJ za neposredni sporazum z Italijo glede vprašanja Tržaškega ozemlja

Na prvi seji odbora za zunanje zadeve Ljudske skupščine FLRJ je tovarišica Vida Tomšič postavila sledeče vprašanje: «Kakšno stališče zavzema vlada FLRJ do politike italijanske vlade glede Svobodnega tržaškega ozemlja in zlasti proti gonji, ki jo v Italiji vodijo v zvezi z volitvami v jugoslovanski con STOja?»
Minister za zunanje zadeve FLRJ Edvard Kardelj je odgovoril:

Veste, da je mirovna pogodba z Italijo glede na meje proti Italiji vsilila naši državi zelo hude žrtve. Čeprav bi bilo morda za nekatere ljudi v Italiji, ki zelo radi pozabljajo ali gredo radi mimo trdih dejstev s površno bučno frazo, koristno, da jih spomnimo na nekatera dejstva, vendar tu ne mislim ponovno govoriti o teh žrtvah iz preprostega razloga, ker bi želel, da imamo pred očmi prihodnost, ne pa preteklost. Ni nobenega dvoma, da jugoslovanski narodi z bridkostjo mislijo na krivice, ki so jim bile storjene s tem, da so bila odtrgana njihova nacionalna ozemlja, vendar ti prav tako dobro vedo, da ne more noben prazen hrup bučnih besed, niti propagandistične ukane z ene ali druge strani, spremeniti sedanjega stanja, lahko pa vsekakor zastruplja odnose med Jugoslavijo in Italijo, kar gotovo ni v interesu nobene izmed obeh držav. To je dokazala tudi nedavna gonja v Italiji proti našim interesom v zvezi z vprašanjem STO in v kateri so določeni politični krogi v Italiji poskušali izvesti reprizo zgodovinskega zelo dobro znane nacionalističnega kričanja izra rapalske pogodbe. Ta repriza ni uspela iz preprostega razloga, ker so konkretni pogoji danes bistveno drugačni kakor so bili tedaj.

Daleč od tega, da bi lahko bili zadovoljni z odločbami mirovne pogodbe z Italijo, smo vendar vedno smatrali, da je sedanje stanje osnova, od katere moramo iti, da bi se ustvarili dobri odnosi med dvema državama na Jadranskem morju. Vedno smo bili tudi mnenja, da so taki odnosi ne le v interesu obeh držav,

temveč tudi v interesu miru na splošno. Zato smo se tudi trudili, da vnašamo v reševanje vseh vprašanj med obema državama čim manj elementov, ki bi utegnili otežiti to reševanje. To je tudi razlog, zakaj je vlada FLRJ na razne glasove iz Italije v zvezi z vprašanjem STO odgovarjala samo toliko, kolikor je smatrala za potrebno, da bi bilo stališče Jugoslavije jasno in in da bi bilo raznim kričačem z desnice in «levice» jasno, da njihov hrup niti najmanj ne vpliva na jugoslovanske narode, niti na njihovo vlado.

Toda to ne pomeni, da Jugoslavija ni bila za sporazum z Italijo o tem vprašanju. Nasprotno, znano vam je, da je vlada FLRJ večkrat izrazila svojo pripravljenost za tak sporazum, kolikor bi temeljil na obojestranskem realističnem razumevanju sedanjega stanja stvari na področju STO, in sicer sedanjega stanja stvari v vsakem pogledu, bodisi zunanjepolitičnem in notranjepolitičnem, bodisi v pogledu etničnih, gospodarskih in kulturnih odnosov na tem področju. Za Jugoslavijo pomeni glede na STO izvajanje mirovne pogodbe pa tudi sporazum z Italijo, odredi se znatnemu delu etnično jugoslovanskega ozemlja, pomeni torej težko žrtev, ki ne bo pozabljena v dušah našega ljudstva. V sedanjem času pa vendarle smatramo sporazum pod enakopravnimi pogoji — a samo na tak sporazum bi mogla vlada FLRJ pristati — za boljšega od mirovne pogodbe, in sicer predvsem za to, ker bi bil tak sporazum močan prispevek k utrditvi miru v tem delu Evrope in pospeševanju miroljubnega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo. Samo vojni hujskači bi lahko imeli danes interes, da delujejo proti pospeševanju takega sodelovanja.

Kar pa zadeva sporazum med Jugoslavijo in Italijo glede na STO za prejšnjo dobo — in celo za čas pariške konference — ni bilo ugovorov pri drugih silah, Tudi ni bilo ugovorov, ko je bila v tako imenovanem sporazumu Tito—Togliatti formuli-

rana možna podlaga za tak sporazum med Jugoslavijo in Italijo. Toliko bolj je čudno in smešno, ako sedaj kominformistična propaganda navaljuje na vlado FLRJ samo zato, ker sedaj — enako kot je tudi pred tremi leti — izraža svojo pripravljenost, da se zagata, v katero je zašlo izvajanje mirovne pogodbe glede na STO, obvlada z neposrednim sporazumom, med Jugoslavijo in Italijo. Tudi je zelo zabavno opazovati, kako se kominformistični modrijani na vse pretege trudijo, da bi »dialektično« dokazali, kako je bil Tito—Togliatti sporazum dober pred tremi leti, kako slab pa je danes. Toda vlada FLRJ navzlic hrupu z desnice in »levice« v inozemstvu vendarle še nadalje ostaja pristaš takega sporazuma, ker bi ta bil — seveda če bi bil dopolnjen z obojestranskimi obveznostmi o zaščiti narodnih manjšin — važna opora za miroljubno sodelovanje med našimi narodi in italijanskim narodom. Tako sodelovanje pa bi bilo — kot sem že dejal — važna pozicija miru v Evropi.

Toda tak sporazum seveda ne zavisi samo od naše volje, temveč tudi od italijanskih činiteljev. Vendar pa ne bi mogli reči, da bi način, po katerem je bilo od italijanske strani sproženo to vprašanje, olajšal začetek njegovega reševanja. Nasprotno, naše mnenje je, da ga je zelo otežil. Zahteve, formulirane v italijanskih uradnih izjavah, v nobenem primeru ne pomenijo sprejemljive osnove za tak sporazum. To, kar sedaj italijanska vlada uradno zahteva, je dejansko to, kar je vlada FLRJ odločno zavračala med pariško konferenco in ob čemer je tedaj raje sprejela ustanovitev STO kot manjše zlo. Zelo je nerealistično, in — da se milo izrazim — neprimerno računati, da bo vlada FLRJ sedaj lahko sprejela to, kar ni mogla sprejeti leta 1946. Sedanja zahteva pa — tako je dejal tov. Kardelj, da bi se vse Svobodno tržaško ozemlje priključilo k Italiji, ni temelj za sporazum, temveč predlog za enostransko reševanje v korist Italije.

Glede na tako stanje stvari je vlada FLRJ menila, da bi bilo nesmiselno spuščati se v nadaljnje polemike o tem vprašanju. Očitno moramo torej smatrati, da danes še ni pogojev za neposredno rešitev tega vprašanja. Lahko pa upamo, da bo ugoden razvoj odnosov in miroljubnega sodelovanja obeh držav koncem koncev olajšal tudi reševanje vprašanja STO.

Glede stališča vlade FLRJ do italijanske gonje ob volitvah v okrajih Koper in Buje je tov. Kardelj dejal:

Volitve v tako imenovani coni B so bile normalne in potrebne lokalne volitve za okrajne ljudske odbore. Te volitve pa so izkoristili nekateri politični krogi v Italiji za organizacijo nestranske obrekovanje gonje proti Jugoslaviji, pri čemer je propaganda fašističnih ostankov in kominformovcev kar tekmovala v fantastičnem obrekovanju. Vrgli so v svet verzijo, da Jugoslavija pripravila aneksijo cone B, govorili so o mrtvih in težko ranjenih na volitvah, o zblaznelih, o samomorih, o na pol golih ljudeh, ki jih je baje Milica nosila na volišče itd. itd. Šef vojaške uprave Jugoslovanske armade v coni B je dal nekaj dni po volitvah izjavo predstavnikom tiska v Beogradu, v kateri je demantiral vso to gonjo laži in izmišljotin. Vlada FLRJ ni smatrala za potrebno, da bi se še bolj angažirala v razkrinkavanju te gonje preprosto zaradi tega, ker je bila prepričana, da so laži preveč debele, da bi jim na svetu lahko verjeli.

Smotri te gonje so bili očitni. Na eni strani bi morala diskreditirati volitve v coni B in širiti nezaupanje v izraženo voljo prebivalstva v tej coni, po drugi strani pa bi morala ovirati ali vsaj otežiti možnost sporazuma med Jugoslavijo in Italijo v vprašanju STO. Kar se tiče prvega smotra, je ta gonja propadla. Kar je bilo laži, vendar gonja ni mogla prikriti pravega stanja stvari in resnične volje prebivalstva v coni B, kar pa se tiče drugega smotra, je do neke mere uspela, se pravi, oteževala je sporazumno rešitev vprašanja STO toda ta njen »uspeh« vsekakor ni koristen ne za Italijo, ne za utrditev miroljubnega sodelovanja med Jugoslavijo in Italijo.

Vsekakor pa je treba naglasiti, da ne bodo take vrste gonje, laži in obrekovanj niti najmanj vplivale na narode FLRJ in njihovo vlado pri obrambi naših nacionalnih pravic in interesov.

Nekatere teh izmišljotin, tako je nadaljeval tov. Kardelj, so navajali v svojih uradnih izjavah in govorih kot resne argumente tudi predstavniki italijanskih oblasti. Obžalujemo, da je italijanska vlada priznala verodostojnost takim »izjavam«, pobranim s ceste, in ker je na take nepreverjene in popolnoma neverodostojne izjave opirala svoje uradno stališče. Vendar moram v imenu vlade FLRJ izjaviti, da ji je dobro znan položaj v coni B za časa volitev — vštevši tudi nekatere brezpomembne malenkostne incidente med volivci, ki se dogajajo pri volitvah povsod na svetu — in zato lahko odločno odkloni sleherno debato o pravilnosti ali nepravilnosti volitev v coni B. Ljudstvo v coni B je lahko svobodno izrazilo svojo voljo ter jo je tudi dejansko izrazilo. Naloga vlade FLRJ je, da to voljo spoštuje in da jo ščiti pred nasiljem, ki ga poskušajo razni protijugoslovanski elementi organizirati od zunaj. Kako daleč gredo ti poskusi, kaže odkritje orožja na eni izmed ladij, ki so v prometu med Trstom in Koprom. Vlada FLRJ nima namena precejevati to dejstvo, vendar je vsekakor značilno za razpoloženje, ki je nastalo zaradi razbrzdane protijugoslovanske gonje, ki ji načeljujejo skrajna desničarska šovinistična reakcija in informbirojevci. Če nič drugega, tedaj je to dejstvo dober nauk, da to ni pot, po kateri bi se lahko lotili reševanja še nerešenih vprašanj med obema državama.

Na koncu je tov. Kardelj poudaril, da se kljub vsemu temu v nobenem pogledu ni spremenila smer politike vlade FLRJ do Italije.

Trdno smo prepričani, da je prijateljstvo med jugoslovanskimi narodi in italijanskim narodom mogoče in nujno, da mu ni na poti nobena stvar, ki bi bila nerešljiva, in da bi bilo to prijateljstvo močna opora za mir za obe državi. Seveda zavisi uspeh na tej poti od tega, ali bodo mogli odločilni činitelji v Italiji iti mimo tistega, kar je stara osvajaška Italija na jugoslovanskih etničnih tleh razglašala za svoje. Z drugimi besedami, uspeh zavisi od tega, ali bodo hoteli in v kaki meri bodo odločilni ljudje v Italiji mogli staro politiko imperialističnih sanj, ki je doživela polom v drugi svetovni vojni, zamenjati z realistično politiko miroljubnega sodelovanja in medsebojnega spoštovanja narodov z obeh strani Jadranskega morja.

Tretja knjiga Vladimira Dedijera

V začetku marca je izšla v založbi »Jugoslovanske knjige« tretja, zadnja knjiga Dedijerjevega Dnevnika, ki obsega obdobje od 10. novembra 1943 do 7. novembra 1944. Za vse tiste, ki proučujejo zgodovino nove Jugoslavije, je Dnevnik Vladimira Dedijerja vir dejstev, brez katerih si težko mislimo, da bi človek temeljito poznal najusodnejše dogodke v zgodovini naših narodov. Za književnike, ki jih čeka naloga, da literarno upodobijo in napravijo nesmrtno epiko osvobodilne vojne, je to zakladnica podatkov o ljudeh in dogodkih. Za napredne ljudi v tujini, ki s simpatijami spremljajo boj naših narodov, je to nujno potreben priločnik, ki omogoča, da se seznanijo in objektivno ocenijo dogodke v Jugoslaviji med drugo svetovno

vojno. In naposled, Dedijerjev Dnevnik, poln avtentičnega gradiva, malone v pravem pomenu te besede Dnevnik naše osvobodilne borbe, je močan, zgovoren dokument, ki zavrača nesmiselno obrekovanje in izmišljotine propagandistov z Vzhoda in Zahoda, ki skušajo prikazati ljudsko revolucijo v Jugoslaviji v napačni luči, jo omalovaževati in potvoriti; to je dokument, ki osvetljuje protijugoslovanske spletke zahodne reakcije in sovjetsko politiko področij vpliva razdobju od leta 1941—1944.

V priučujočem orisu se bomo omejili zgolj na nekatere podrobnosti, ki se nanašajo na stališče sovjetske vlade nasproti narodnoosvobodilnemu gibanju v Jugoslaviji.

Ena izmed temeljnih značilnosti revizionizma, ki se je globoko zakoreninila v Centralnem komiteju VKP(b), je omalovaževanje in popolno ignoriranje revolucionarnih izkušenj drugih narodov. Kričavi kolovodje protijugoslovanske gonje so začeli takoj po objavi resolucije Informbiroja vztrajno ponavljati, da narodnoosvobodilna vojna v Jugoslaviji ne bi bila nič, da ni bilo sovjetske pomoči in bajonetov Rdeče armade, ki je baje prišla osvoboditi Jugoslavijo, kakor tudi druge države Vzhodne Evrope — da je bila narodnoosvobodilna borba v Jugoslaviji navadna partizanska epizoda brez večjega pomena. Na procesu v Budimpešti pa smo zopet slišali nekaj še »modrejšega«: da smo narodnoosvobodilno vojno v Jugoslaviji bili po naročilu Gestapa in Intelligence Servisa — tako so našo narodnoosvobodilno borbo razglasili za fašistično, pridobitve te borbe, socialistično Jugoslavijo, pa za gestapovsko tvorbo.

Tretja knjiga Dedijerjevega Dnevnika prinaša vrsto podatkov o tem, kaj so inspiratorji in advokati sedanje informbirovske gonje govorili med vojno, čeprav čisto na tihem, o našem boju proti fašizmu.

Centralni komitej VKP(b) je ob 26letnici Rdeče armade 22. februarja 1944 razglasil geslo:

«Pogumni patrioti Jugoslavije!

Vaš boj za svobodo in neodvisnost domovine je vsem podjarmljenim evropskim narodom zgled, ki jih navdušuje.

Naj živi herojsko jugoslovansko ljudstvo in njegova viteška Narodnoosvobodilna vojska, ki se požrtvovalno bori proti fašističnim osvajalcem!»

V odgovoru na čestitke tovariša Tita ob 26letnici Rdeče armade je Stalin pisal:

«Junaki boja bratskih jugoslovanskih narodov in njihove slavne Narodnoosvobodilne vojske proti nemškim osvajalcem vzbujajo globoke simpatije narodov Sovjetske zveze in je zgled, ki navdihuje vse podjarmljene evropske narode.

Zelim še nadaljnjih uspehov jugoslovanskim rodoljubom, ki se pod vašim vodstvom slavno bore za osvoboditev svoje domovine».

«Pravda» je v marcu 1944 v 19 številkah priobčila informacije o bojih narodnoosvobodilne armade, aprila v 17 številkah itd. (Na primer 2. aprila «od prvega novembra leta 1943. do 1. marca leta 1944. je posebni odred minarjev v Sloveniji razbil 140 km železniške proge, zažgal 30 železniških postaj ter uničil 14 železniških mostov. Proga minirana na 118 krajih. V zrak vrženih 56 lokomotiv s 325 vagoni»).

Na II. kongresu Združene zveze antifašistične mladine Jugoslavije v Drvaru je govoril v imenu sovjetske mladine namestnik šefa sovjetske misije pri Vrhovnem štabu Zaharov, ki je rekel:

«Tako se bori in brani neodvisnost svoje domovine mladina Sovjetske zveze. Njen zgled izpodbuja za borbo mlade patriote vseh svobodoljubnih dežel. Prijetno in radosno je vedeti, da je v tem svetem osvobodilnem boju proti nemškim zasluževalcem jugoslovanska mladina v prvih vrstah..

Vi ste bojna avantgarda mladine okupiranih evropskih dežel. Mladini Poljske in Češkoslovaške, Grčije in Albanije, Francije in Belgije, Norveške in Danske, dajete zgled, kako se je treba boriti za svobodo. Vi dokazujete, česa je zmožno ljudstvo, če se združi v enotni težnji, da premaga sovražnika».

General Goršakov, član sovjetske vojne misije pri našem Vrhovnem štabu, je po vrnitvi v Moskvo pisal v reviji «Vojna in delavski razred», da je v marcu 1944 osvobodeno ozemlje Jugoslavije obsegalo tretjino države in da so se partizanski odredi in Narodnoosvobodilna vojska povečali na 300.000 borcev. Goršakov poudarja, da se je boj bil v nenavadno težavnih pogojih, da od nikoder ni bilo pomoči in da je bilo geslo «Vse za fronto, vse za fronto» dejansko program dela in borbe vsega ljudstva.

Sovjetski pisatelj Ilija Ehrenburg je v članku «Skupaj», ki ga je posvetil naši vojski, takrat pisal.

«Naj diplomati na mirovni konferenci revidirajo

zemljevide. Jugoslavija je bila leta 1941 začrtana kot majhna dežela. Na tehtnici, na kateri so skušali diplomati najti famozno ravnotežje sil, je bila Jugoslavija majhna utež, kakor Romunija. Minili sta dve leti in zdaj vidimo čudež. Jugoslavija se je prebila v prvo vrsto. O jugoslovanski Narodnoosvobodilni vojski govori ves svet. Ime maršala Tita je zaslovelo po petih kontinentih sveta. Ko bo vojna končana, bo prišla Jugoslavija na mirovno konferenco ne kot rezervist v vozarstvu, marveč kot izvidnik. Jugoslavija je ne le osvobodila celo vrsto krajev svojega ozemlja, marveč si je priborila tudi novo častno mesto v povojni Evropi».

Ko je prispela sovjetska vojska na meje Jugoslavije, je TASS 28. septembra 1944 priobčil poročilo:

«Sovjetska komanda, ki ima pred očmi koristi razvijanja vojnih operacij proti nemškim in madžarskim četam na Madžarskem, se je pred dnevi obrnila do Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije ter Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije s prošnjo, naj bi privolila, da bi sovjetske čete začasno vkorakale na jugoslovansko ozemlje, ki meji na Madžarsko. Sovjetska komanda je pri tem sporočila, da bodo sovjetske čete, ko bodo izpolnile svoje operativne naloge, umaknjene iz Jugoslavije...»

Sovjetska komanda je prosila Nacionalni komitej osvoboditve Jugoslavije in Vrhovni štab, naj dovolita, da bi sovjetske čete začasno vkorakale na naše ozemlje. Ali se je to na primer zgodilo z Romunijo, Bolgarijo ali Madžarsko? Ali je imela sovjetska komanda tam koga, da bi se bila obrnila do njega s podobno prošnjo? Kakor vemo, ni imela nikogar, kajti tisti, ki so bili poklicani, da bi organizirali boj proti fašizmu v teh državah, so sedeli v — Kujbiševu. Jugoslavija je bila torej enakopraven partner v protihitlerjevski koaliciji. In v trenutku, ko so prispale sovjetske čete na njeno mejo, je bil največji del ozemlja že osvobojen in narodnoosvobodilna borba se je bližala edina protihitlerjevska fronta v Evropi, na kateri je bilo več nemških divizij, kakor so jih imeli pozneje zavezniki v Italiji, je zavzemala v zavezniških vojnih načrtih posebno mesto. To so dejstva, ki so jih voditelji Sovjetske zveze in kolovodje njihovih agentur v drugih državah nekoč pripoznavali, zdaj pa jih skušajo z obrekovanjem in izmišljotinami zanikati.

Toda — pogledjmo še drugo stran sovjetskega stališča nasproti narodnoosvobodilni borbi v Jugoslaviji.

29. novembra 1943 je bilo v Jajcu II. zasedanje AVNOJa, na katerem so bili sprejeti zgodovinski sklepi, ki so pomenili, da so položeni temelji nove Jugoslavije. Med drugim je bil sprejet tudi sklep, da se kralj Peter ne sme vrniti v domovino. Na kakšno stališče se je postavila sovjetska vlada nasproti temu sklepu, ki je dejansko pomenil zanikanje monarhije, voljo jugoslovanskih narodov, da si prosto izbere družbeni red, ki bo ustrezal pridobitvam njihove borbe.

En dan po tem, ko je bila v tisku priobčena vest o sestanku Stalina, Roosevelta in Churchilla v Teheranu — piše Dedijer — je radijska postaja «Svobodna Jugoslavija» objavila poročilo o II. zasedanju AVNOJ v Jajcu. Pri tem «Svobodna Jugoslavija» ni objavila resolucije o monarhiji in prepovedi vrnitve kralja Petra v domovino. Istega dne je prišla k nam v bolnišnico skupina novinarjev in midva sva jim dala potrebna obvestila o Nacionalnem komiteju, o članih Nacionalnega komiteja, tako da je izšel drugi dan v svetovnem tisku razen poročila «Svobodne Jugoslavije» tudi natančen življenjepis članov Nacionalnega komiteja in tudi širina naše borbe..

Ali so v Teheranu obravnavali ustanovitev Nacionalnega komiteja, v Kairu nismo mogli vedeti, verjetno pa o tem niso mogli razpravljati, ker je bil sestanek v Teheranu v istem času, kakor Drugo zasedanje AVNOJa (V pripombi k temu odstavku Dedijer pravi: «Ta domneva drži. Prva reakcija sovjetske vlade na ustanovitev Nacionalnega komiteja je bila negativna. Sporočeno nam je bilo celo, da najvišji sovjetski voditelji izjavljajo, da pomeni ustanovitev Nacionalnega komiteja in AVNOJa nož v hrbet Teheranu». Zato radijska postaja «Svobodna Jugo-

slavija» ni objavila resolucije o monarhiji in prepovedi vrnitve kralja Petra.)

Ustanovitev Nacionalnega komiteja in sklepe AVNOJa, dogodke, ki so pomenili rojstvo druge socialistične države na svetu — so torej označili v Moskvi kot «nož v hrbet Teheranu» (natančneje nož v hrbet Sovjetski zvezi). Dogodki v naši državi se menda niso razvijali tako, kakor so hoteli v Moskvi.

Navajamo nekatere podatke iz Dnevnika, ki odgovarja na vprašanje: kako so hoteli sovjetski voditelji, da bi se razvijali dogodki v Jugoslaviji.

Sovjetska vojna misija pri našem Vrhovnem štabu se je na poti v Jugoslavijo v januarju nekaj dni mudila v Kairu. Sef misije general Kornejev je izrazil željo videti Milentija in mene... General Kornejev se je zanimal za razmere pri nas. Njegov načelnik polkovnik Školov je sedel pri naju in beležil vsako besedo.

General Kornejev naju je vprašal:

«Koliko Srbov je v vaši vojski?»

Z Milentijem sva mu vse to vprašanje pojasnila. General pa naju je vprašal, kdo sva.

«Srba» sva odgovorila.

Na koncu naju je še vprašal:

«Ali je kaj upanja, da bi se maršal Tito in Mihailovič pobotala?»

Odgovorila sva mu kratko.

Sef emigrantske četniške propagande v Kairu Branko Denič, ki je širil najgrša obrekovanja o Jugoslaviji in med drugim nazival partizane «trockiste» (v čemer ima pricrčeto pred sedanjimi junaki Informbiroja!) je nekoč izjavil francoski novinarji Vidale: «Ali veste da Angleži podpirajo Tita? Ko je De Gaulle zaslovel, so Angleži odkrili Girauda in ga poslali proti De Gaulleu... Tako delajo zdaj s Titom proti Draži Mihailoviču... Z nami so Rusi... Stalin je poslal Puriču dveletna voščila...» Vse kaže, da Deničeva izjava tokrat ni bila popolnoma brez podlage. Stalin je res poslal ob novem letu predsedniku jugoslovanske emigrantske vlade Puriču tole voščilo: — «Prosim, sprejmite moje zahvalo za Vaše tople pozdrave in željo, ki ste jih naslovili name in na sovjetsko ljudstvo ob Novem letu. Prepričan sem, da bo leto 1944 leto novih zmag Združenih narodov in da ni daleč trenutek, ko bo jugoslovansko ljudstvo doseglo svojo osvoboditev izpod jarma Hitlerjeve tiranije». Treba je omeniti, da je bil vojni minister v vladi Puriča — ki je prejel Stalinove izraze hvaležnosti — Draža Mihailović, čigar klavci na strani fašističnih okupatorjev so počenjali nad našim ljudstvom strašna zverinstva. Bilo je v prvih dneh leta 1944, ko je bila resnica o naši borbi že na široko prodrla v tujino. Toda stvar ni v tem. To voščilo Puriču skupaj s podobnimi momentj dokazuje, da se sovjetsko stališče iz leta 1941 nasproti Draži Mihailoviču in njegovim londonskim dušnim pastirjem ni bilo bistveno spremenilo:

Dobro se spominjam — piše Dedijer — v novembru 1941, ko je Draža Mihailović kot nemška predhodnica v sporazumu z Nedičem zahrbtno udaril na osvobojeno ozemlje, ko sem sedel nekega večera v Užicu s tovarišem Titom in Lolo Ribarjem pri radiu in pričakoval vesti o bitki pred Moskvo. Prav tistega dne je prispelo poročilo, da so naše enote na Ravni gori obkolile Dražo Mihailoviča.

Poslušali smo radio Moskvo v srbskem jeziku. Prinašal je neki članek, v katerem je bila beseda o Draži Mihailoviču kot vodji vstaje v Srbiji. Ko je Stari slisal to oddajo, je začel hoditi po dolgi jedilnici v Narodni banki v Užicu, v kateri je bil takrat Vrhovni štab, potlej pa je rekel Loli Ribarju:

Draže Mihailoviča ne smemo uničiti, čeprav smo ga

obkolili. Paziti moramo, da Sovjetski zvezi ne bomo delali zunanjepolitičnih težav.

Tako smo tudi storili, že nekaj dni potem pa so tri nemške divizije udarile na Užice, glavno mesto osvobodjenega ozemlja. Eno izmed ter divizij so pripeljali z vzhodne fronte.

Tik pred prihodom jugoslovanske vojne misije v Moskvo je bila v Sovjetski zvezi formirana brigada iz jugoslovanskih državljanov, ki so živeli v ZSSR, ujetnikov in beguncev. Ko je bilo treba rešiti vprašanje vojaških znakov te brigade, so sovjetske oblasti predlagale kraljevski grb. Sele po vztrajnem posredovanju naših predstavnikov so kraljevske orle zamenjali s peterkrakimi zvezdami!

Vse to so bili simptomi nedemokratske in nesocialistične politike, v kateri loči brezno besede od dejanj. Prirejali so mitinge z gesli o pravici narodov do samoodločbe, skrivaj, za zaprtimi vrati in zeleno mizo pa so sklepali sporazume o razdelitvi področij vpliva. Po vojni je bilo objavljenih več dokumentov o razdelitvi področij vpliva med ZSSR in Veliko Britanijo na Balkanu. Spomini ameriškega zunanjega ministra Cordela Hulla, knjiga ameriškega zunanjega ministra E. Stettinusa «Roosevelt in Rusi» itd., ki jih niti s sovjetske niti z angleške strani niso demantirali. Tako piše Cordel Hull:

«Dogodki so popolnoma opravičili našo bojazen o angleško-ruskem dogovoru, ki je po prezidentovi privolitvi res obveljal. Ko sta predsednik vlade Churchill in zunanji minister Eden v oktobru 1944 odpotovala v Moskvo na sestanek s Stalinom in Molotovom, sta še bolj razširila ta dogovor in reducirala celo na odstotke relativno stopnje vpliva, ki naj bi ga imele Anglija in Rusija v enaki meri v izrecno označenih balkanskih državah. Brzojavke naših veleposlanikov v Moskvi in Ankari so omenjale, da bi imela Rusija nadvlado v razmerju 75:25 ali 80:20 v Bolgariji, Madžarski in Romuniji, medtem ko bi si Anglija in Rusija delile vpliv v Jugoslaviji s 50:50.»

Po vrnitvi iz Moskve, 27. oktobra 1944, je Churchill v Spodnji zbornici izjavil, da je dosegel s Stalinom sporazum o «zamotanem vprašanju Balkana». «Dosegla sva sporazum — je poudarjal Churchill — o vseh teh deželah posebej, to se pravi o Grčiji, Romuniji, Bolgariji, Jugoslaviji in o Madžarski, kakor tudi o vseh skupaj, da bomo koncentrirali sile proti sovražniku in zagotovili sporazum po vojni, kolikor se da.» Ni dvoma, da je ta Churchillova izjava — čeprav v diplomatskem ovitku očitno potrdila, da je bil med ZSSR in Veliko Britanijo dosežen sporazum o razdelitvi področij vpliva na Balkanu.

Zato so v Sovjetski zvezi na ves glas pritrjevali sporazumu Tito-Subašić, o katerem so v Jalti Stalin, Churchill in Roosevelt sprejeli sklep, ne da bi se posvetovali s predstavniki Nacionalnega komiteja in razglašali ta sklep za «veliko zmago» jugoslovanskih narodov. Zato so sovjeti pozneje protestirali proti izstopu — «izgonu» Milana Grola iz te vlade. Zato so po konferenci v Jalti — kakor piše Louis Adamič v reviji «Timend Tide», zahtevali od tovariša Tita med njegovim obiskom v Moskvi, naj dovolj kralju Petru vrnitev v domovino. In naposled — zato je sovjetska propaganda nekaj časa odkrito poveljevala Dražo Mihailoviča kot «heroja» boja v Jugoslaviji. Ni dvoma, da so v tem skrite tudi korenine takšnih ukrepov, kakor je povzdiga poslaništva londonske izdajalske emigrantske vlade v Moskvi na stopnjo veleposlaništva, nasprotovanje formiranju proletarskih brigad itd.

Knjiga Vladimira Dedijera, dodatno izpopolnjena s podatki o sovjetski politiki za zaprtimi vrati, ki nam pomagajo osvetliti mnoga vprašanja, ki so med vojno šele dozorevala in ki smo jih slutili, kaže, da sovjetska politika transakcij z zahodnimi državami — ki se je zlasti drastično pokazala v primeru Slovenske Koroške — ni nova.

Vodstvo KP Italije sabotira borbo kmečkega proletariata

Eden najbolj perečih socialno-gospodarskih vprašanj Italije je vprašanje zemlje in kmečkih delavcev. To vprašanje je na dnevnem redu od konca vojne in se izraža v velikem stavkovnem gibanju kmečkih delavcev, ki se bori za zemljo. V tej borbi pride šestkrat do prelivanja krvi. Da bi lahko zajeli bistvo tega vprašanja, je potrebno navesti nekatere podatke.

Od celokupne površine obdelane zemlje, ki obsega 27.826.000 ha, je je 23.170.800 ha (79,7 odst.) v rokah privatnikov, 5.655.200 ha (20,3 odst.) pa v posesti javnih ali cerkvenih organov. 10.300.000 ha zemlje privatnih lastnikov odpade na velike posestnike (46,3 odst.), 5.900.000 ha (ali 26,5 odst.) pripada srednjim kapitalističnim gospodarstvom in bogatim kmetom, 6.000.000 ha (ali 27,1 odst.) pa je v posesti malih kmetov. To stanje nam bo še bolj jasno, če pomislimo, da je 10.300.000 ha zemlje v rokah 40.000 veleposestnikov, medtem ko ima 800.000 kmetov vsega skupaj samo 5.000.000 ha, kar odpade na vsakega po 6 ha. Mali kmeti, katerih je 1.700.000, imajo v posesti samo 1.000.000 ha zemlje, kar pride na vsakega 0,6 ha. 2.500.000 kmetov je sploh brez zemlje. 18 odst. vsakega prebivalstva živi zelo slabo od dohodkov svoje zemlje ali od dela, medtem ko imamo 82 odst. kmetov brez zemlje ali z minimalnim kosčkom zemlje. Ti predstavljajo proletariata, ki se danes trdo bori za kosček črnega kruha na veleposestvih, kakor so na pr. veleposestva družin Ricasoli v Toscani, ki imajo 55.000 ha zemlje, ali družina Torlonia, ki poseduje 45.000 ha zemlje.

Po značaju veleposestev v posameznih krajih Italije je tudi več vrst delovnih odnosov kmetijskih delavcev. Najtežje vprašanje je v Južni Italiji, kjer obstajajo ogromna veleposestva, velika grofovstva, cerkvena ali knežja, primitivno obdelana in celo v precejšnjem delu neobdelana ali zapuščenca. V teh krajih so delovni odnosi za delavce zelo slabi, delo plačujejo sramotno nizko, posebno ob sezonskih poljskih delih. Obstajajo tudi taka veleposestva, na katerih oddajajo posamezne manjše parcele zemlje v zakup za eno leto posameznim kmetom, ki največ porušijo. To je sistem grobega izkoriščanja delovne moči in izkoriščanja posameznih kmetov. V Srednji Italiji so na pol fevdalne razmere, kjer so koloni in polovinarji (mezzadria). To so kmetje, ki obdelujejo zemljo, od katere imajo polovico pridelka zase, a polovico morajo oddati gospodarju. V Severni Italiji pa prevladujejo kapitalistični veleposestniki. Gospodarji zemlje so posamezni bogataši, banke ali delničarske družbe. Tu delajo z najmojše in najnižjimi tehničnimi pripomočki. Kmetje delajo za plačo, ki je zelo nizka, in niso socialno zavarovani itd.

Stavke v Padski dolini in na Siciliji

Gibanje italijanskih kmetov, kmečkega proletariata, ni novo. Po drugi svetovni vojni se je to gibanje jako razvilo in je zavzelo mogočne oblike. Prvim velikim stavkam v jeseni 1945 v Padski dolini je sledilo gibanje na Siciliji in krvave borbe v pokrajini Emiliji. Pri tem kmetje zasedajo zemljo. Kmetje brez zemlje so na lastno pobudo zasedli velike predele zemljišč veleposestnikov, ki niso bili obdelani, in so jih pričeli obdelovati. Proti temu je reakcija najodločneje nastopila.

Z druge strani vodijo borbo za boljše pogoje pri zakupih in kolonatu ter polovinarstvu kakor tudi za zvišanje plač kmečkim delavcem. Koloni so s svojo borbo uspeli, da so jim bile zmanjšane dajatve gospodarjem od 50% na 40% pridelkov. Kljub temu se ta zakon ne izvaja povsod enako in še vedno skušajo izigravati kolone. Tistim kmetom, ki so bili brez zemlje in ki so zemljo zasedli, ter jim je niso mogli odvzeti, je sedaj zemlja ostala in postala njihova. Italijanski kmetje brez zemlje pa

nočejo ostati pri tem in tudi ne želijo nobenega kompromisa. Nasprotno, borijo se za temeljito rešitev vsega perečega vprašanja, za temeljito agrarno reformo. Da je to najbolj pereče vprašanje, nam pričajo naslednja dejstva: Na Siciliji so kmetje brez zemlje zasedli preko 30.000 ha do tedaj neobdelane zemlje, v provincah Modena, Grosseto in Rovigo pa so kmetje zasedli 10.000 ha zemlje itd. V teh akcijah skoraj vedno sodeluje na desettisoče kmetov. Vlada se z vseni sredstvi upira ali gibanje v Kalabriji jo je prisililo, da je sama predlagala, da se 5.000 kmetom brez zemlje razdeli 45.000 ha zemlje. Zaostritev borbe je dovedla do tega, da je bila vlada prisiljena pristopiti k vprašanju agrarne reforme in je v tem smislu izdelala načrt, ki je v glavnem demagoški in nima nobenega namena, rešiti kmečko vprašanje. S tem načrtom hoče samo metati pesek v oči italijanskim kmetom. Italijanska vlada je preveč vezana na kapitalizem, na veleposestnike in na cerkev, ki ima tudi precej veleposestev in izkorišča kmečko delovno silo.

De Gasperijeva "agrarna reforma"

Pred kratkim je vlada sprožila pred senatom omenjeni predlog. V bistvu vsebuje predlog sledeče: obljublja v odkup zemljo 115.000 kmetom brez zemlje in 65.000 malih kmetom naj bi dobilo zemljo od veleposestnikov, da bi s tem povečali svoja mala posestva. Če to vzporedimo s številkami, ki smo jih navedli v začetku, vidimo, da je De Gasperijeva «agrarna reforma» samo varanje kmetov. Ne glede na to, da bi morali kmetje odplačevati skozi 30 let zemljo, ali ni najjasnejši dokaz varanja italijanskih kmečkih delavcev dejstvo, da bi po tej reformi ostalo 40.000 veleposestnikom od skupnih tedanjih 10.300.000 ha zemlje še vedno 9.040.000 ha. Kaj se pravi odstopiti zemljo samo peščici, t. j. 115.000 kmetom brez zemlje, če je v Italiji kmetov brez zemlje sedaj 2.500.000? Kaj pomeni povečati mala posestva 65.000 kmetom, ko je v Italiji 1.700.000 malih kmetov? S tem ostane še vedno brez zemlje 2.385.000 kmetov in 1.635.000 malih kmetov. V De Gasperijevi «agrarni reformi» ni določeno, koliko zemlje lahko zadrži veleposestnik, in tudi ni določeno, da se jim bo zemlja odvzela, če bodo njihova posestva preseгла določeno površino. Tisti veleposestniki, katerim naj bi se odvzele male površine zemlje, si lahko nabavijo druge. V italijanski ustavi je rečeno, da bo izvedli agrarno reformo in da bo «določeno, koliko zemlje ostane lahko v posesti privatnikov».

Jasno je, da s to «reformo» ne bodo ustavili gibanja italijanskih kmetov. Nasprotno, prav ta reforma deluje na krepitev revolucionarnih sil v italijanskih kmečkih množicah.

Če bi v Italiji obstajalo sposobno in resnično revolucionarno vodstvo delavskega razreda, ki bi znalo pravilno voditi to živo revolucionarno silo, bi lahko doseglo v tej borbi najvišje cilje. Čeprav bi se tako zdelo na prvi pogled, ne stoji na čelu temu veličastnemu gibanju italijanskih kmetov vodstvo italijanske komunistične partije.

Z analizo lahko ugotovimo, da je v tem gibanju več spontanosti in samoiniciative nego organizirane akcije. V posameznih primerih in različnih taktikah v nekaterih akcijah, ki niso bile izvedene v pravem času, vidimo vso okornost tega gibanja. V časih so bile izvedene velike akcije, katerih revolucionarni cilj je bil omejen; posamezne skupine kmetov so se dvignile raztreseno; sedaj so nastopili koloni, potem kmečki proletarci, potem spet kmetje brez zemlje; sedaj so se borili za zmanjšanje delovnega časa, potem za znižanje zakupnine; v nekaterih krajih so se kmetje zadovoljili z malimi kosčki zemlje. Če bi v tem gibanju bila enotna akcija, bi ta akcija imela brez

dvoma več uspeha in večjo moč in bi šla v smeri radikalne agrarne reforme. Namesto da se partija bori za dvomljive cilje, da sodeluje v raznih gonjah po direktivah Informbroja, je imela v tem gibanju najboljše pogoje za veliko revolucionarno akcijo za enotno proletarsko fronto kmetov in delavcev. Dejstvo, da ta enotnost ne obstaja, je zelo porazno.

Oportunistično stališče KPI

Slabost partijskega vodstva se vleče že iz časa vojne in neposredno po vojni, ko so kmečki sužnji trgali verige in predstavljali močno borbena množica, ki jo je bilo treba samo usmerjati. Ko se je leta 1944 prvič vnelo v Apuliji in se je ta požar širil po vsej Kampanji in Kalabriji, je vodstvo partije prvič pokazalo, da ni pripravljeno in je ob tej priliki pustilo prvo ugodno priliko. Namesto da bi bilo v tem dramatičnem trenutku na višini svojih nalog, je rimska vlada uspela pregovoriti komunistične ministre, naj grejo v Apulijo in naj pogasijo nastali »požar«. To so komunistični ministri tudi storili. Najvišji partijski voditelji, kakor tudi Togliatti, so vložili vse svoje napore, da so prepričali množice o nujni lojalnosti do vlade. Ko so se vrnili iz Apulije, so partijski voditelji izjavili, da so napravili red, ali da jim ni uspelo odstraniti vzrokov revolucije. Tudi kasneje niso drugače postopali. Pasivizirali so množice, v kateri so pogoji revolucije ostali kljub oportunizmu in nesposobnosti vodstva, da jih pravilno razvije. V sredini decembra 1949 so na zasedanju CK KPI morali ugotoviti svojo slabost v pogledu kmečkega vprašanja: »Kmečko gibanje ni bilo ne pripravljeno ne predvideno. Izenadilo je naše tovariše. Kljub temu je doseglo nepričakovane uspehe«. To je izjavil sam Togliatti in s tem priznal, da je revolucionarno gibanje množic prekosilo partijsko vodstvo in da te milijone kmetov ni partijsko vodstvo ne pripravilo ne vodilo v akcijah, ki so dosegle svoj vrhunec v letu 1949. Glavno glasilo partije, »l'Unità« piše v tej zvezi, da »v mnogih kmečkih središčih partijski voditelji niso sploh pokazali razumevanja za zahteve malega kmeta in kmeta brez zemlje«, »Presenečenje« zaradi obsežnosti kmečkega revolucionarnega gibanja se lahko pojasni samo z dejstvom, da je bilo vodstvo odsotno pri vsem tem, da je bilo nesposobno in da je šlo za množico, a ne pred njo. Se bi se nekako razumelo, če bi ne bilo gibanje pripravljeno ali organizirano. Togliatti pa je v januarju 1949 priznal, da gibanje ni bilo niti predvideno. Kaj sploh predvideva to vodstvo, ko ne vidi tako perečega vprašanja, ko ne sledi in ne razume tako jasne manifestacije zakona družvenega razvoja.

Medtem se je slabost in kontrarevolucionarnost vodstva Komunistične partije Italije izražala prav v tem vprašanju in na zasedanju CK KP Italije od 12. do 15. aprila 1950 leta v referatu Togliattija in v diskusiji. Togliatti je v tem referatu med ostalim dejal: »O notranji politiki in o gospodarstvu pa predlagamo konstruktivno politiko, ki naj bi si v prvi vrsti prizadevala, da zacementira ranje sedanjega trenutka, to je pomanjkanja dela za delavce in pomanjkanje zemlje kmetom. Pri tem pride v poštev plan generalne konfederacije dela. Tukaj je treba poudariti, da naša partija ni bila dovolj sposobna nakazati važnosti in značaja plana generalne konfederacije dela«.

»Mirni razvoj,«

Ze tukaj se marsikaj vidi in se lahko jasno sklepa, da je KP Italije na oportunističnem stališču, ker Togliatti prvenstveno govori o kompromisnem in nerevolucionarnem »zdravljenju ran«, o krpanju razmer, v katerih živi italijanski industrijski in kmečki proletariati. On kritizira »agrarno reformo«, ki jo predlaga vlada, ker »v bistvu ne pomeni nobenega izboljšanja položaja«, ker »predstavlja samo politično demagogijo«. Takoj pa dodaja naslednje: Kljub temu bo partija podpirala vladni predlog agrarne reforme, s tem da v parlamentu izdela amandmane. ki naj dajo stvarni karakter agrarni reformi. Torej agrarno reformo in ne revolucijo. Mi se bomo borili, da bo zemlja razdeljena čim večjemu številu kmetov. Izvršitev teh nalog zahteva od nas mnogo večje delo in akcijo ne samo v parlamentu in v tisku,

ampak tudi na kraju samem, med kmeti in med delavci. Ti predlogi lahko odvrnejo Italijo s sedanjega poti-s poti vedno ostrejših borbe delovnih množic. Ti predlogi vodijo na novo pot razvoja na manj razburjeno in manj riskantno; dajejo možnost mirnega razvoja v interesu delavcev in vsega ljudstva«.

Ali je sploh potrebno še dalje tolmačiti ta Togliattijev stavek: Tako bi lahko govoril samo eden od desnih socialistov, nikakor pa ne komunist. Vodstvo Komunistične partije Italije smatra enostavno, da so kmečke množice zašle predaleč, da jih je treba vrniti v zmernost, da jim je treba nuditi vladno »agrarno reformo« kot neko pozitivno rešitev, posebno če se ji doda še nekaj meglenih amandmanov, s katerimi naj bi došlo do zemlje nekaj tisoč kmetov brez zemlje več od 115.000. ki jih predvideva »agrarna reforma«. Vodstvo KP Italije želi torej podpreti vlado v njeni demagogiji, ker ji ni do radikalnih rešitev tega vprašanja »Torej agrarna reforma in ne revolucija« pravi Togliatti in dostavlja še to, da bo Italija krenila s potjo vse bolj ostre borbe delovnih množic, katere se ne boji samo reakcija ampak celo vodstvo KP Italije. Vodstvo želi »manj riskanten in manj razburljiv razvoj«, to pomeni, da ni samo taktika, ampak sumljiv znak, da vrhovi te partije niso na višini položaja. »Miren razvoj«, to je tisto, kar Togliatti smatra za interes delavcev in ljudstva. Dvomimo, da je to v interesu delavcev, da pa je to v interesu razrednega sovražnika, pa ni dvomimo.

Togliatti je dejal še naslednje:

»Mi predpostavljamo politiki vlade, ki vodi državo v vedno slabši položaj, pozitivno politiko tako v mednarodnem merilu kakor tudi v industriji in kmetijstvu«.

Bistvo je zopet isto: borba množic je brez vodstva. Ona nastaja izven in proti volji vodstva KP Italije, ki je za kompromis, za delitev drobtin proletariatu in v tem času predvsem kmečkemu proletariatu.

V resoluciji centralnega komiteja Komunistične partije z dne 28. aprila 1949 kritizirajo agrarno reformo, ki jo je predlagal De Gasperi, in jo označujejo kot namerni izraz vlade, da brani režim sedanjih zemljiških posestnikov«.

Tedaj so hujskali kmete, naj ne priznajo nobene reforme, ki ne bi bila radikalna, a danes jih pozivajo na umik, na kompromis in jim priporočajo isto reformo z malimi nevažnimi dodatki!

Di Vittorio se boji »krize,«

V diskusiji na zasedanju CK KP Italije od 12. do 15. aprila je Pajetta poskusil pojasniti ta umik s taktiko: »Treba je proučiti načine borbe in njihova koordinacija mora biti jasna našim tovarišem: Naivna iluzija ene same edine borbe, odločne borbe se zamenja z čim jasnejšim razumevanjem naše taktike in naše strategije«. Luigi Longo pa te stvari pojasnjuje takole: »Postavlja se nam vprašanje: Kaj delamo? Kam gremo? Množice tovariši se mučijo s vprašanjem: Frontalna borba ali umik? Mi pa smo to vprašanje v teh letih že odbili in pokazali, da nas ne muči.... Mi smo vedno bolj močni in prav to potiska našega nasprotnika, da hiti. Prav zato ne smemo sprejeti nobene provokacije, temveč moramo organizirati vedno širši odpor«. Tudi Pajetta kakor Longo skušata v meglo taktike prikriti ta umik V gibanju kmečkih množic bo stvar kljub temu razložena, kakor je potrebnor: vodstvo partije je zašlo na pozicijo oportunizma, ono je »izenadenor« in se izogiba odgovornosti.

28. aprila je bilo v Firencah zasedanje centralnega odbora »Federmezzadri« (federacija polovinarjev), kjer je govoril Di Vittorio v smislu olajšanja zaostritve. Ceravno ni pozabil kritizirati vladnega predloga agrarne reforme je to storil na zelo blag način. Vse, kar je povedal, se je naslanjalo na to, da morajo kmetje preprečiti krizo v italijanskem kmetijstvu. Di Vittorio takole postavlja to vprašanje:

»Danes je naše kmetijstvo v krizi: če ne bomo posredovali, kako se bo razvila ta kriza, razvila bi se beda med kmeti. Bilo bi vedno manj razpoložljivega kapitala za investicije zemljišč. S tem bi prišli do razpadanja našega kmetijstva«.

s posledicami v ostalih panogah. Industrijska podjetja bi se s hitrim tempom zapirala, znižala bi se življenjska raven delovnih množic in njihova kupna moč, naraščala bi brezposelnost, obenem pa bi se odrazila kriza tudi med malimi in srednjimi poselniki, medtem ko bi se kapital koncentriral v rokah veleindustrijcev in latifundistov. To se sedaj ne bo zgodilo, ker obstaja splošna konfederacija dela, ker obstaja konfederacija kmečkih delavcev, ki šteje dva in pol milijona članov, ki hočejo, da posledice krize zadenejo tiste, ki so odgovorni za to krizo.

Tudi tukaj vidimo odkrito tendenco vodstva partije, da se umika, da ošibi razpoloženje in namene množic ter da jih oportunistično napoti na trenutne male interese in s tem zaradi revolucionarne sile.

Ni težko razložiti teh pojavov; italijanskim revolucionarjem

nimi množicam postavljajo linijo v duhu dogme, čes da je nemogoče sprovesti revolucijo v eni državi brez intervencije Rdeče armade. Vodstvo KP Italije noče niti misliti na neodvisno rešitev. Dejstvo je, da je vodstvo Komunistične partije Italije agentura sovjetskega ekspanzionizma. Od tu izvira strah vodstva pred radikalnim razvojem kmečkega gibanja. Tu se vidi, zakaj v Italiji ni enotne borbe delavskega in kmečkega gibanja za končni cilj. Zato govorijo o «taktiki». Tukaj so vzroki tiste razdvojenosti med potjo in prizadevanji kmečkega proletariata in stališčem Komunistične partije Italije. Vodstvo Komunistične partije Italije ni nikoli neodvisno vodilo kmečkega gibanja. V tem trenutku se še bolj jasno vidi, kam ga vodi, do kakšnih škodljivih posledic in do kakšnih razočaranj vodi kontrarevolucionarni revizionizem in slepa poslušnost CK VKP (b).

I. M.

Lakaj so leta 1866. Beneški Slovenci glasovali za Italijo in kako jih je ta prevarila

Avstrija in Italija sta tekmovali, katera bo več zla prizadela slovenskemu ljudstvu Beneške Slovenije. Avstrija je uničila zadnje sledove avtonomije, ki so jo uživali Beneški Slovenci pod Beneško republiko in prepovedala leta 1833, da se ne smejo Beneški Slovenci več zbirati v sosednjah; Italija pa jim je od leta 1866. naprej postopoma ukinila vse jezikovne pravice, gospodarsko pa čisto zanemarila.

Beneški Slovenci so živeli pod oblastjo republike od začetka petnajstega stoletja pa skoraj do konca osemnajstega stoletja, do leta 1797., ko je bila s campoformijskim mirom uničena Beneška republika in je prišla Beneška Slovenija pod Avstrijo. Z upravo Beneške republike so bili Beneški Slovenci zadovoljni, ker jim je potrdila staro samoupravo, ki so jo imeli pod oglejskimi patriarhi in jih še oprostila raznih davkov na stavbinski les, seno, slamo. Imeli so svoje soseske namesto občin in se zbirali na posvetovanjih glede vaških zadev v sosednjah. Beneška Slovenija ni pošiljala odposlancev v srednjem veku v furlanski parlament, ker je veljala kot posebna enota s posebnimi vojaškimi obrambnimi nalogami.

Beneško republiko so vladali pametni možje v beneškem senatu, ki so vedeli, da bo le zadovoljen narod na meji branil meje republike. Zato so pustili beneški senatorji, da so Beneški Slovenci v svoji samoupravi v 36 svojih soseskah, na svojih sosednjih, v svojih duhovnijah, v obeh velikih županijah, svobodno uporabljali svoj slovenski jezik. Sindiki vseh sosesk, oba velika župana, vsi duhovniki, vsi funkcionarji samouprave so bili samo Slovenci. V kolikor niso imeli dovolj domačih duhovnikov, je senat Beneške republike poklical Slovence iz drugih pokrajin, zlasti iz Dalmacije in s kvarterskih otokov, samo zato da so lahko govorili v jeziku, ki je bil razumljiv Beneškim Slovincem. Tudi notarje in druge uslužbence je Beneška republika klicala iz slovenskih pokrajin, da bi se mogli v razumljivem slovenskem jeziku pomeniti z domačim prebivalstvom.

Ni čudno, da so zato zvesto in vneto opravljali svojo dolžnost mejnih stražarjev in bili v dolgotrajnih vojnah med Beneško republiko in Avstrijo najhrabrejši vojaki pod poveljstvom beneških častnikov.

Ko je leta 1797. propadla Beneška republika, je bilo tudi konec samouprave, svoboščin in pravic Beneških Slovencev, ki so se takrat bolje počutili kot njihovi rojaki Slovenci v sosednji Avstriji. Francozi so v kratkih letih svoje okupacije v Beneški Sloveniji odpravili domače sodstvo in odpravili sosednje Avstrija pa je od leta 1816., ko je Beneška Slovenija pripadla avstrijskemu cesarstvu, iztrebila in poteptala še zadnje ostan-

ke sosedenj, zmanjšala pravice občin in odpravila mirovno sodišče.

Zato so Beneški Slovenci upravičeno sovražili fevdalno, reakcionarno Avstrijo, ki jim je jemala pravico njihovih svoboščin, ki so jih štiri sto let uživali pod Beneško republiko. Zeleli so si nazaj čase, ko so živeli pod zaščito beneškega senata, ko se nihče ni vmešaval v njihovo domačo upravo, ko so bili sami svoji gospodarji in ko so svobodno uporabljali svoj slovenski jezik v cerkvi in upravi.

V revolucionarnem letu 1849. so ustanovili narodno stražo, zgradili barikade pri Stupici, položili sklade skal na pobočjih Matajurja in Miže in hoteli v kompanijah proti Avstrijcem, ki so prodirali od Kobarida.

Leta 1864. je 24 slovenskih fantov nastopilo v garibaldinskih uniformah v Gorenjem Brnasu proti Avstriji, leta 1866. pa so se v vojni med Italijo in Avstrijo zopet zbirali v četah proti Avstriji in na plebiscitu istega leta glasovali proti njej.

Prišla je Italija, ki je postopala z njimi ne kot Beneška republika, temveč kot Avstrija in še huje kot Avstrija. List uradnih krogov videmske pokrajine «Giornale di Udine» je že kmalu po plebiscitu in po borbah Beneških Slovencev že 22. novembra 1866. pljunil na garibaldinstvo Beneških Slovencev, na njihova čustva ljubezni do demokratičnih in narodnoosvobodilnih načel, ki so jih oznanjali veliki duhovi Zedinjene Italije. Kar se Beneški republiki skozi 400 let ni sanjalo, so uradni krogi Italije preko «Giornale di Udine» povedali že prve dni: «Čimprej hočemo italianizirati Beneške Slovence!»

Sledil je udarec za udarcem. Italija se je spremenila v Avstrijo. Največjemu slovenskemu kraju St. Petru Slovenov so odbili slovenski del imena in ga spremenili iz San Pietro de Schiavoni v San Pietro al Natissone. Leta 1877. je ustanovila italijanska vlada italijansko učiteljsko, da bi čimprej poitalijančila Beneško Slovenijo. Posebno jo je zagodla italijanska država s sodnijami. Kot poroča dr. Podrecca v svoji knjigi «Slavia Italiana» iz leta 1884., niso imeli italijanski sodniki pojma o krajih in njihovi zgodovini. Pod Beneško republiko so izpraševali v sodnijskih zadevah vsakega Beneškega Slovence z dvema pričama, ki sta znala perfektno slovenski. Ze takrat, to je pred letom 1884., pa so italijanski sodniki renčali nad razočaranimi Beneškimi Slovenci, ki so mislili, da dobe z Italijo svoboščine Beneške republike: «Ti si italijanski državljan, torej moraš znati italijansko!» Zbeganemu slovenskemu kmetu iz Beneške Slovenije, ki ni razumel italijanskih vprašanj sodnikov, so očitali, da noče odgovarjati sodnikom. Dr. Carlo Podrecca, ki mu pač nihče ne more zanikati njegovega italijanskega patriotizma,

je na koncu poglavja o italijanski justici v Beneški Sloveniji napisal na 73. strani svoje knjige «Slavia italiana» v letu 1884: «Italijanska justica ni ne priprosta, ne hitra in ne poceni; turška in če hočete, hotentotska procedura je gotovo bolj človeška in racionalna kot pa italijanska nad nesrečnimi Beneškimi Slovenci».

Tako je postopala po letu 1866. italijanska uprava z Beneškimi Slovenci po sodnijah; kako pa je bilo z demokracijo po drugih uradih, po davkarijah, na prefekturi in kvesturi, si pa lahko predstavljamo in je bolje, da tega ne omenjamo.

Gospodarsko so se vse pokrajine okoli Beneške Slovenije razcvetele, edino Beneška Slovenija je vsako leto bolj propadala, O italijanskem šolstvu vemo, da nas je v 84 letih naučilo toliko, da smo Beneški Slovenci na pol analfabeti v slovenskem in italijanskem jeziku.

Ali naj naštevamo letnice in cerkve, ko so po letu 1866. izgnali slovensko petje, pridigo in molitve iz cerkve Beneške Slovenije? Kar nič niso čakale oblasti po plebiscitu, da ne bi že takoj isto leto izgnale slovenskega jezika iz cele vrste cerkva. Že leta 1866. so namreč prepovedali slovenske pridige v

Praprotnem, Romandolu, Carneji, Teru, Podbrdu, Steli in Firanu, leta 1870. v dveh cerkvah, leta 1880. v Malini, leta 1888. v petih drugih cerkvah itd. Kaj naj bi naštevali? Sedaj bi Arturo Manzano in compagni radi stisnili za vrat še tisto petščico slovenskih duhovnikov, ki so po nekem čudežu takega nedemokratskega postopanja države in nekaterih višjih cerkvenih krogov ostali v Beneški Sloveniji, da ne bi mogla priti iz njihovih grl slovenska beseda.

V šoli ne sme spregovoriti učitelj slovenske besede, v cerkvi duhovnik ne sme dati blagoslova v domači besedi. To nam bo svoboda slovenske besede v Beneški Sloveniji, kot jo vidijo in želijo šovinistični krogi in ljudje «alla Ceccherini».

V zadnji vojni so se Beneški Slovenci prvič borili zase. Ne več za oglejske patriarhe, ne za Beneško republiko, ne za Francijo in tudi ne za Italijo, ki se je tolkla to pot za nacizem. Po 150 letih so imeli kot pod Beneško republiko, dva meseca od 9. septembra do 9. novembra 1945 spet svojo samoupravo svojo republiko — Beneško Slovenijo.

Iz «Soče» (Gorica 13. maja 1950)

Pirinska in Egejska Makedonija

Iz knjige Dimitra Vlahova, podpredsednika prezidija Ljudske skupščine FLRJ in predsednika Ljudske fronte Makedonije

Makedonski narod ima podobno usodo, kot slovenski. Izven svobodne domovine živijo Makedonci še v dveh drugih državah: v Bolgariji Pirinski, v Grčiji Egejski Makedonci.

V Pirinski Makedoniji je 250.000 prebivalcev, od tega 240.000 Makedoncev, 4000 Bolgarov in 6000 Turkov. Med Makedonci jih je 40.000 po rodu iz Egejske Makedonije.

Pirinska Makedonija ima važno vlogo v gospodarskem življenju Ljudske republike Bolgarije. Kmetijstvo je zelo razvito in čeprav obsega površina obdelovalne zemlje le 60.000 ha, vendar tam zlasti v zadnjih letih pridelujejo velike količine tobaka, kar pomeni tretjino vsega tobačnega pridelka na Bolgarskem. V letu 1950 nameravajo pridelke povišati za 6.000.000 kg, ker bodo opravljena pomembna melioracijska dela in bodo pridobili še 6000 ha zemlje, ki je zdaj pod vodo. Pridelovanje tobaka je glavno opravilo Makedoncev v Pirinu; opravlja ga 22.000 družin.

Druga važna gospodarska panoga je gozdarstvo. Pirinska Makedonija daje več kakor četrtino vsega lesnega pridelka Bolgariji. Živinoreja vzdržuje tisoče družin, zlasti v razloškem, nevropokskem in svetovraškem okraju.

Industrija je šibko razvita, vendar se trudijo, da bi ustanovili industrijska podjetja in izkoristili surovine, ki jih pridobivajo v deželi zlasti les in oljenice. Zelo razvito je zadržništvo.

Po ljudski revoluciji 9. septembra 1944 so Makedonci v Pirinski Makedoniji dobili — kakor vsi drugi državljani Ljudske republike Bolgarije — vse državljanske in politične pravice. Po svoji politični zavednosti so pred drugimi pokrajinami na Bolgarskem. To si lahko razlagamo s tem, da so se več kakor pol stoletja z orožjem borili proti imperialistom za politično, gospodarsko in socialno osvoboditev. Njih visoka politična zavest se je pokazala tudi pri volitvah v bolgarsko Narodno sobranje leta 1946. Izmed vseh pokrajin na Bolgarskem je pokazala najvišje število volivnih udeležencev Pirinska Makedonija s 95 odst. volivcev, ki so oddali glas. Od teh jih je okoli 80 odst glasovalo za kandidate Otečestvene (domovinske)

fronte. Od 16 ljudskih poslancev Pirinske Makedonije je 11 članov Komunistične partije Bolgarije.

Tudi v kulturnem pogledu je Pirinska Makedonija zelo napredovala. Nepismenih ljudi je le malo. V pokrajini je mnogo ljudskih šol, imajo trirazredne in popolne gimnazije, razen teh nižje tehniške in srednje tehniške šole. Poleg šol imajo tudi druge kulturne in prosvetne ustanove: ljudska vseučilišča, čitalnice, knjižnice, knjigarne, kinematografe, pevske zbornice, diletantske in folklorne skupine itd. Prav tako imajo dokaj zdravstvenih ustanov, bolnišnic, dispanzerjev, ambulanc in drugih. V Pirinski Makedoniji so odprli več knjigarn, v katerih so prodajali knjige v makedonskem jeziku. To so bile podružnice založbe LR Makedonije in prodajale so njene izdaje. Makedonci v Pirinu kažejo veliko zanimanje za književnost v makedonskem jeziku. Novoustanovljeno ljudsko gledališče v Gornji Džumaji je prirejalo predstave v makedonskem jeziku in je imelo pri svojem delu velikanski uspeh.

Narodna zavednost našega ljudstva v Pirinski Makedoniji je, prav kakor politična, zelo visoka. V absolutni večini (95 odst) se zavedajo, da pripadajo makedonskemu narodu, ki si je izbojeval svobodo in enakopravnost v družbi drugih narodov Jugoslavije.

Ob popisu prebivalstva v LR Bolgariji januarja 1947 se je kljub vsemu izjavilo 75 odst. prebivalstva Pirinske Makedonije in v obrazcih zapisalo, da je makedonske narodnosti, čeprav v obrazcih popisa ni bilo rubrike «makedonska narodnost», pa so bile rubrike za pripadnike drugih narodnosti na Bolgarskem: Bolgare, Turke, Romune, Cigane. V petriškem okraju se je tako izjavilo 95 odst. prebivalstva, v nevropokskem 90 odst., v svetovraškem 90 odst., v razloškem 60 odst., v gornjodžumajskem okraju pa polovica prebivalstva.

Ko sem bival v Pirinski Makedoniji, sem spoznal, da se želi vse ljudstvo te pokrajine priključiti k Ljudski republiki Makedoniji: «Zelimo se združiti z našimi brati iz Vardarske Makedonije in Ljudski republiki Makedoniji, v Zvezi Južnih Slovanov!» — sem slišal odmevati po vseh krajih, koder kol me je vodila pot in koder me je sprejemala množica mestnega in vaškega prebivalstva.

(Nadaljevanje sledi)